

غیرمولدها؛ همچنان معاف از مالیات

این بودجه فقر زدایی نمی کند

کارگران و فرودستان چقدر در لایحه بودجه ۹۸ دیده شده‌اند؟ برای پاسخ به این سوال، تامین اجتماعی و بدهی‌های دولت به این صندوق بیمه گر پایه، صندوق‌های بازنشستگی، اعتبار همسان سازی، توزیع یارانه‌های نقدی و غیر نقدی و در نهایت «بودجه رفاه اجتماعی» مولفه‌هایی هستند که میزان آنها، سطح حمایت بودجه از مزدبگیران را تعیین می‌کند. در کنار اینها، چند عنصر جانبی نیز وجود دارد: دولت چه مقدار بودجه برای اجرای رتبه‌بندی معلمان در نظر گرفته؟ آیا برای بیمه گروه‌های خاص از جمله قالیبافان و بافندگان هزینه شده؟ سهم وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و بخش‌هایی از این وزارتخانه که مستقیم به حیات و معیشت طبقه کارگر مربوط می‌شود، در بودجه چقدر است؟

نسرین هزاره مقدم

هر قدر ۳۶۴ صفحه بودجه تقدیمی به مجلس را ورق می‌زنیم، متوجه می‌شویم این بودجه نمی‌تواند برآورنده توقعات مزدبگیران باشد. رویکرد کلی در بودجه نویسی، مبتنی بر نیازها و واقعیات معیشتی فرودستان نیست. «خدمات رفاهی» مثل همیشه اقتضای سست اما چرا تیرس توقعات کارگران از لویج بودجه دولتی هر ساله به سنگ می‌خورد؟

نان خورهای بودجه‌ای زیاندا

مرتضی افقه، اقتصاددان و استاد دانشگاه می‌گوید: در تحلیل بودجه‌های سالانه باید به دو نکته اساسی توجه کرد؛ یکی اشکالات خود دولت و نوع بودجه نویسی و دیگر اشکالاتی است که خارج از حیطه بودجه نویسی است و به کل ساختار کشور برمی‌گردد. مساله این است که متأسفانه تعداد «نان خورهای» بودجه خیلی زیاد است؛ نان خورهایی که هیچ بهره‌وری برای مملکت ندارند و کمکی به رونق تولید و رفاه کشور نمی‌کنند.

او ادامه می‌دهد: در ساختار فعلی کشور، سازمان‌ها، ادارات و نهادهای موزی که کار کردهای یکسان دارند، بسیار زیاد هستند و بخش قابل توجهی از درآمد‌ها، صرف کارهایی می‌شود که کمکی به کشور نمی‌کنند. این نواقص، شرایط عام بودجه‌های سالانه است و ربطی به این دولت یا آن دولت ندارد.

افقه می‌گوید: در تحلیل بودجه باید شرایط و زیرساخت‌های سیاسی و فرابودجه‌ای را در نظر بگیریم. در شرایط تحریم، درآمد‌های دولت به شدت کاهش پیدا می‌کند لذا از هزینه‌ها به‌طور طبیعی کاسته می‌شود.

سهم مالیات غیرمولدها باید افزایش یابد

آیامی‌شود استدلالت کرد که دولت اختیاری در بودجه نداشته و نمی‌توانسته سهم خدمات رفاهی را بالاتر ببرد؟ افقه می‌گوید: این‌گونه نیست. دولت توان بالقوه‌ای دارد که باید از آن بهره‌برد. دولت می‌توانست سهم مالیات افرادی که فعالیت‌هایشان در بخش دلالی و غیرمولد است و سهم بالایی در کسب درآمد‌های کشور دارند را افزایش دهد اما این کار را انجام نداده است. دولت بدون قاطعیت، توانایی مالیات‌ستانی از اینها را ندارد چرا که اینها به نهادهای قدرت متصل

هستند. تشخیص این افراد و گروه‌ها و اخذ مالیات از آنها دشوار است اما نشدنی نیست منتها ساختار دولت در ایران به گونه‌ای نیست که توزیع درآمد‌ها را عادلانه انجام دهد.

جایگاه طبقات محروم در بودجه کجاست؟ این اقتصاددان تصریح می‌کند: طبقات محروم اگر هم در بودجه مورد توجه قرار گرفته باشند، این توجه آن قدر نامحسوس هست که کمکی به معاش و حیات آنها نمی‌کند. ظاهر دولت قدرت آن را ندارد که بخش قابل توجهی از درآمد‌های دهک‌های نهم و دهم را که معمولاً این درآمد‌ها ناشی از فعالیت‌های غیرمولد است به سه دهک پایین درآمدی اجتماع، اختصاص دهد. این روند معمول بوده اما امسال که محدودیت درآمد داریم، نمود بیشتری پیدا کرده است.

او می‌گوید: اگر این بودجه به همین شکل در مجلس تصویب شود، سال آینده فشار بسیار شدیدی به طبقات کارگر و سه دهک پایین درآمدی وارد خواهد آمد و دولت و ساختار حاکمیت باید نگران تنش‌های اجتماعی - سیاسی و بعضاً طبقاتی این فشار مضاعف باشند.

اما این بودجه چه خصیصه‌هایی دارد که می‌تواند موجب وارد آمدن فشار مضاعف بر اقشار کم‌درآمد شود؟ برای یافتن پاسخ این سوال، بهتر است نگاهی به برخی از مولفه‌های کلیدی بودجه ببینیم. این مولفه‌ها را در دو بخش دسته‌بندی می‌کنیم: مولفه‌های کارگری و مولفه‌های رفاه عمومی.

اول - مولفه‌های کارگری

الف - منابع درمان تامین اجتماعی: در بودجه ۹۸، واریز منابع درمان تامین اجتماعی به خزانه دولت تداوم دارد و باز هم همان بند «و» در تبصره هفت لایحه بودجه منظور شده است. تداوم این بند به رغم اعتراضات گسترده سال پیش کارگران، موبد این مطلب است که دولت گوش شنوایی برای مطالبات کارگران ندارد و قصد دارد «نه ایست و هفتم» از سهم بیمه کارگران را تصاحب کند، آن هم در حالی که اعتبار شفافی برای واریز سه درصد سهم بیمه کارگران به صندوق این سازمان در نظر گرفته نشده است.

ب - شفاف نبودن پرداخت بدهی‌ها به تامین اجتماعی: به ووال قبل، در لایحه بودجه، اعتبار شفافی برای پرداخت بدهی‌های دولت به تامین

اجتماعی وجود ندارد. براساس آخرین برآوردها، دولت تا امروز حدود ۱۸۰ هزار میلیارد تومان به این سازمان بدهکار است که این مبلغ، اصل بدهی‌ها به اضافه سود تاخیر در پرداخت را شامل می‌شود اما حتی پرداخت همان ۸۰ هزار میلیارد تومان وعده داده شده نیز به صورت نقدی دیده نشده است.

فرشید یزدانی، کارشناس رفاه اجتماعی در این ارتباط می‌گوید: مثل سال گذشته، پرداخت بدهی‌های تامین اجتماعی را به صورت پرداخت از طریق بدهی‌های بانکی دیده‌اند اما رقم خاصی در نظر نگرفته‌اند.

ج - اعتبار همسان سازی: در لایحه بودجه، اعتباری برای متناسب سازی حقوق بازنشستگان تحت پوشش صندوق کشوری، تامین اجتماعی و نیروهای مسلح در نظر گرفته شده، البته با اولویت کسانی که زیر ۲۰ میلیون ریال درآمد دارند اما مبلغ این بودجه، فقط دو هزار میلیارد تومان است. در شرایطی که براساس اظهارات مدیر عامل صندوق بازنشستگی

کشوری، همسان سازی مستمری بازنشستگان این صندوق، ۱۵ هزار میلیارد تومان نیاز دارد، این رقم، فقط یک هفتم اعتبار مورد نیاز برای همسان سازی مستمری بازنشستگان کشوری است، لشکری‌ها و تامین اجتماعی بمانند.

د - کمک به صندوق‌های بازنشستگی بحرانی: برخی صندوق‌های بازنشستگی در آستانه بحران جدی قرار دارند؛ از جمله صندوق بازنشستگی فولاد، صندوق بازنشستگی کشوری نیز وضعیت چندان بهتری ندارد. در بودجه، میزانی از اعتبارات برای کمک به ایسن صندوق‌ها و تلاش برای برآورده کردن مسئولیت‌های آنها در نظر گرفته شده است.

و - تعهدات وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی: در این بودجه برای گروه‌های خاص از جمله بیمه قالیبافان و تولیدکنندگان صنایع دستی که پرداخت سهم بیمه آنها بر عهده دولت است، صفر ریال اعتبار در نظر گرفته شده، بنابراین، هزینه تحمیلی به تامین اجتماعی همچنان ادامه دارد، یعنی باز باید دست در جیب کارگران کنند و از محل آن، حق بیمه این گروه‌ها را بپردازند.

ه - اعتبارات خصوصی سازی: اعتبارات موضوع ماده ۲۹ قانون اجرای

بودجه ۹۸، پاسخگوی نیاز اجتماعی نیست

یزدانی در تحلیل کلی مولفه‌های فوق می‌گوید: بودجه ۹۸، بودجه‌ای نیست که نیاز اجتماعی را پاسخگو دهد. در بخش کارکنان دولت تا ۱۰ درصد اخراج و بازخرید در نظر گرفته شده، پس نگاه حمایتی بودجه «پر رنگ» نیست.

وی ادامه می‌دهد: حذف یارانه‌های نقدی سه دهک بالای درآمدی، گامی رو به جلوسست و گرنه باقی مولفه‌های یارانه‌ای ثابت مانده و این نکته مثبتی نیست. هزینه‌های فقر زدایی و گسترش رفاه اجتماعی، نسبت به گذشته، رقم بالایی نیست و رشد قابل توجهی در این بخش‌ها نمی‌بینیم، به‌خصوص اینکه در این بخش‌ها مشکلات زیادی داریم. یزدانی می‌افزاید: در بودجه، حدود ۷ هزار میلیارد تومان برای کاهش فقر مطلق، در نظر گرفته شده. با این رقم ناچیز، نمی‌توان فقر مطلق را کاهش داد. ما فقط ۱۱ میلیون حاشیه‌نشین داریم و بالای ۲۰ میلیون نفر در کشور، دچار فقر مطلق هستند. بدهی‌ست که این اعتبار، نمی‌تواند این مجموعه عظیم را پوشش دهد.

اعتبارات بخش سلامت

ناکافی است

یزدانی، اعتبارات بخش سلامت را نیز ناکافی می‌داند و می‌گوید: حدود ۵ هزار میلیارد تومان برای بخش سلامت در نظر گرفته‌اند که با توجه به هزینه‌ها و مشکلات سلامتی، این بودجه پاسخگو نیست، پس می‌توان با قاطعیت گفت بودجه در حوزه اجتماعی بسیار ضعیف بسته شده است.

این کارشناس رفاه و تامین اجتماعی ادامه می‌دهد: در بودجه آمده صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری، باید منابع مالی خود را از طریق سرمایه‌گذاری‌های خود تامین کنند، در حالی که مثل روز مشخص است که سرمایه‌گذاری‌های این صندوق‌ها، امکان تامین هزینه‌ها را ندارد. اگر سرمایه‌گذاری‌های آنها سوده و موفق بود، باید در سال جاری و سال قبل نموده‌ای آن را می‌دیدیم. همچنین در بودجه اعتبارات پرداختی به ایسن صندوق‌ها از محل صندوق توسعه ملی دیده نشده، یعنی بودجه صندوق توسعه ملی که باید صرف اشتغالزایی و ایجاد زیرساخت‌های تولید شود، به صندوق‌های بازنشستگی برای مصرف داده شود. این، نشانه خوبی در بودجه نویسی نیست. یزدانی می‌گوید:

در بودجه سال بعد، واریز سهم درمان به خزانه دولت، تداوم دارد. سهم درمان امروز بیمه شده، فقط ۶ درصد ماخذ حق بیمه است. اگر ۸ درصد را برای درمان در نظر بگیریم، دو درصد آن باید برای درمان زمان پیری و کهولت، ذخیره شود اما در لایحه بودجه کل سهم درمان به خزانه دولت می‌رود که این مخالف اصول بیمه و بازنشستگی است. در کل، خود «نه ایست و هفتم» خطای رایجی است که معمول شده. در قانون آمده، ۹ درصد از حق بیمه، سهم درمان بیمه شده است که کل حق بیمه ۲۰ است نه ۱۲۷.

او می‌افزاید: موضوع مهم اینکه رفاه اجتماعی: در این بودجه برای گروه‌های خاص از جمله بیمه قالیبافان و تولیدکنندگان صنایع دستی که پرداخت سهم بیمه آنها بر عهده دولت است، صفر ریال اعتبار در نظر گرفته شده، بنابراین، هزینه تحمیلی به تامین اجتماعی همچنان ادامه دارد، یعنی باز باید دست در جیب کارگران کنند و از محل آن، حق بیمه این گروه‌ها را بپردازند.

یزدانی: در بودجه ۹۸، اعتبارات پرداختی به صندوق‌ها از محل صندوق توسعه ملی دیده شده، یعنی بودجه صندوق توسعه ملی که باید صرف اشتغالزایی و ایجاد زیرساخت‌های تولید شود، به صندوق‌های بازنشستگی برای مصرف داده می‌شود. این، نشانه خوبی در بودجه نویسی نیست

دولت به صورت شفاف در مورد پرداخت بدهی‌های خود به تامین اجتماعی صحبت نکرده، اینکه چگونه، چقدر و در چه بازه زمانی می‌خواهد بدهی انباشته خود را به سازمان پرداخت کند، اصلاً مشخص نیست.

افقه نیز معتقد است با توجه به شرایط موجود اقتصادی و کمبود منابع مالی ناشی از تحریم‌ها، دولت باید بر درآمد‌های جایگزین مانند مالیات‌های اقشار پردرآمد غیرمولد بیشتر پافشاری می‌کند. او تأکید می‌کند: در شرایط فعلی هدف دولت باید توزیع عادلانه باشد اما بودجه بدون در نظر گرفتن این هدف، تدوین شده است.

دولت باید موسسات اعتباری را تحت فشار قرار دهد

او ادامه می‌دهد: بسیاری از این بانک‌ها و موسسات اعتباری غیرمولد هستند و فقط با چرخش پول و زدوبند، کسب درآمد می‌کنند. دولت باید اینها را تحت فشار قرار دهد و مالیات بستاند. در شرایط فعلی، این تنها راهی است که دولت می‌تواند از طریق آن به فقر زدایی، حمایت‌های اجتماعی از فرودستان و گسترش چتر خدمات اجتماعی بپردازد.

افقه، حذف یارانه سه دهک بالای درآمدی و استثنای کردن یارانه‌ها را «بالموقع خوب» توصیف می‌کند اما توضیح می‌دهد: آن قدر ضعف مدیریتی و انتصابات رابط‌های داریم که نمی‌توانیم امیدوار باشیم همه استانداران از بودجه به دست آمده، از حذف یارانه‌ها، در جهت اهداف توسعه‌ای استفاده کنند. تشخیص سه دهک بالای درآمدی هم با توجه به ضعف ساختار آماری ماتحادی ناممکن است. خود وزارت رفاه تا امروز نتوانسته سه دهک پردرآمد را شناسایی کند. استانداران چطور می‌خواهند این کار را انجام دهند؟!

یارانه ۴۵ هزار تومانی

کمکی به محرومان نمی‌کند

محسن بیگلری، نماینده بانه و سفر در مجلس نیز با تأکید بر اینکه دست دولت بسته است و به دلیل تحریم‌ها، منابع مالی چندانی ندارد، می‌گوید: در بحث «فقر زدایی» این بودجه قدم مثبتی برنداشته. یارانه ۴۵ هزار تومانی کمکی به محرومان نمی‌کند. این مبلغ که آن را به صورت ماهانه می‌پردازند، هزینه نیم کیلو گوشت است!

وی ادامه می‌دهد: با این بودجه اتفاق مثبتی نمی‌افتد. لایحه بودجه به گونه‌ای است که نمی‌توانیم انتظار فقر زدایی از مناطق محروم یا کمک به محرومان را داشته باشیم. این بودجه با در نظر گرفتن عشر و خمس نیازهای اجتماعی نمی‌تواند مدعی «اصلاحات اقتصادی» باشد. وقتی یک هفتم بودجه مورد نیاز برای «رتبه‌بندی معلمان» در نظر گرفته شده و وقتی از پرداخت ۱۸۰ هزار میلیارد تومان بدهی انباشته دولت به تامین اجتماعی، به صورت شفاف و واقعی سخنی دیده نمی‌شود، «فقر زدایی ادعایی دولت» سبزرنگی است که فقط علامت نردن است!